

Дані про авторів**Чубукова Ольга Юрївна,**

доктор економічних наук, академік Академії економічних наук України, професор, завідувач кафедри економічної кібернетики та маркетингу Київського національного університету технологій та дизайну

e-mail: eckib_knutd@ukr.net

Марциновський Володимир Валерійович,

аспірант кафедри економічної кібернетики та маркетингу Київського національного університету технологій та дизайну

e-mail: v.martsynovskiy@gmail.com

Данные об авторах**Чубукова Ольга Юрьевна,**

доктор экономических наук, академик Академии экономических наук Украины, профессор, заведующий кафедрой экономической кибернетики и маркетинга Киевского национального университета технологий и дизайна

e-mail: eckib_knutd@ukr.net

Марциновский Владимир Валерьевич,

аспірант кафедри економічної кібернетики та маркетингу Київського національного університету технологій та дизайну

e-mail: v.martsynovskiy@gmail.com

Data about the authors**Olga Chubukova,**

Doctor of Economics, Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine, Professor, Head of Department of Economic Cybernetics and Marketing, Kyiv National University of Technologies and Design

e-mail: eckib_knutd@ukr.net

Volodymyr Martsynovskiy,

PhD student, Department of Economic Cybernetics and Marketing, Kyiv National University of Technologies and Design

e-mail: v.martsynovskiy@gmail.com

УДК 330.34

DOI: 10.5281/zenodo.3378331

ДІДУШКО Д.М.

Інноваційно–інвестиційний процес в Україні: бар'єри та інструменти їх подолання

Предмет дослідження – інноваційний процес та особливості впровадження новітніх технологій в українську економіку.

Метою написання статті є аналіз особливостей інноваційно–інвестиційних процесів в економіці України, оцінка реального стану і перспектив їх розвитку в Україні та розробка пропозицій щодо напрямів та розв'язання стратегічних завдань формування економіки «знань».

Методологія проведення роботи – загальні положення економічної теорії, концепції інноваційної економіки, а також виявлення специфіки впровадження засобів виробництва новітніх товарів і послуг на підприємствах сучасної України.

Результати роботи – здійснено аналіз історії виникнення інновації як категорії та простежено її розвиток з плином часу. Увагу зосереджено на контекстуальному розгляді інновацій в історії з точки зору їх творчої природи. З позиції генеалогічного підходу виділено кілька тематичних розумінь інновацій як категорії. Визначено, що в умовах глобалізації та жорсткої конкурентної боротьби підприємства повинні приділяти особливу увагу інвестиційно–інноваційному розвитку. Недосконалість ринку та законодавчої бази в Україні свідчать про наявність значних проблем управління, що виступають головними факторами гальмування інвестиційно–інноваційного розвитку вітчизняних підприємств. Перехід до інноваційної моделі розвитку економіки неможливий без залучення інвестицій. Інвестиційні та інноваційні процеси слід розглядати не окремо, а в комплексі, що призводить до необхідності побудови інноваційно–інвестиційної моделі, яка поєднує інвестиційні та інноваційні принципи, методи та механізми реалізації, критерії прийняття інноваційно–інвестиційних рішень. Висвітлено умови, реалізація такої інноваційно–інвестиційної моделі. Зазначено, що запровадження інноваційно–інвестиційної моделі розвитку підприємств дасть можливість системно вирішувати проблеми, що виникають при зміні методів і підходів до інвестиційного забезпечення інноваційних процесів, раціоналізації механізмів управління залучення інвестицій тощо.

Висновки – ІТ–галузь є однією з найбільш перспективних, динамічних і інноваційних галузей

сучасної економіки України. Основна проблема галузі – незбалансованість ринку: з одного боку, спостерігається зростаючий дефіцит професіоналів, з іншого – надлишок фахівців з недостатнім рівнем кваліфікації. В цілому, основою для перетворення можливостей вітчизняної ІТ–галузі в конкурентоспроможний сегмент світового ринку, а також реалізації ІТ–потенціалу України є стабілізація економічної і політичної ситуації в країні та методологічно обґрунтоване інституційне регулювання ринку ІТ – послуг. Економіка України, попри всі її проблеми, дає, мабуть, одні з кращих в світі умов для запуску ІТ–проектів. Собівартість, і відповідно поріг входу, та ризики неймовірно низькі, а ринок фахівців – досить широкий. Різниця в рівні зарплат між ІТ та іншими секторами втягує в ІТ–середовище все більше молодих людей і фактично фокусує розвиток країни на одній з найперспективніших світових галузей. Вже зараз українці все частіше запускають проекти, націлені на зовнішні ринки, а команди і люди накопичують досвід таких реалізацій. Є всі шанси, що в найближчі роки ми побачимо значне зростання українських ІТ–продуктів, за чим напевно піде і значне зростання венчурних інвестицій в проекти і економіку країни.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інтелектуальні технології, економіка «знань», ІТ–галузь, ІТ–проект.

ДИДУШКО Д.Н.

Инновационно–инвестиционный процесс в Украине: барьеры и инструменты их преодоления

Предмет исследования – инновационный процесс и особенности внедрения новейших технологий в украинскую экономику.

Целью написания **статьи** является анализ особенностей инновационно–инвестиционных процессов в экономике Украины, оценка реального состояния и перспектив их развития в Украине и разработка предложений по направлениям и решениям стратегических задач формирования экономики «знаний».

Методология проведения работы – общие положения экономической теории, концепции инновационной экономики, а также выявление специфики внедрения средств производства новейших товаров и услуг на предприятиях современной Украины.

Результаты работы – осуществлен анализ истории возникновения инновации как категории и прослежено ее развитие с течением времени. Внимание сосредоточено на контекстуальном рассмотрении инноваций в истории с точки зрения их творческой природы. С позиции генеалогического подхода выделено несколько тематических соображений инноваций как категории. Определено, что в условиях глобализации и жесткой конкурентной борьбы предприятия должны уделять особое внимание инвестиционно–инновационному развитию. Несовершенство рынка и законодательной базы в Украине свидетельствуют о наличии значительных проблем управления, выступают главными факторами торможения инвестиционно–инновационного развития отечественных предприятий. Переход к инновационной модели развития экономики невозможен без привлечения инвестиций. Инвестиционные и инновационные процессы следует рассматривать не отдельно, а в комплексе, что приводит к необходимости построения инновационно–инвестиционной модели, объединяющей инвестиционные и инновационные принципы, методы и механизмы реализации, критерии принятия инновационно–инвестиционных решений. Освещены условия, реализация такой инновационно–инвестиционной модели. Отмечено, что введение инновационно–инвестиционной модели развития предприятий позволит системно решать проблемы, возникающие при изменении методов и подходов к инвестиционному обеспечению инновационных процессов, рационализации механизмов управления привлечения инвестиций.

Выводы – ІТ–отрасль является одной из наиболее перспективных, динамичных и инновационных отраслей современной экономики Украины. Основная проблема отрасли – несбалансированность рынка: с одной стороны, наблюдается растущий дефицит профессионалов, с другой – избыток специалистов с недостаточным уровнем квалификации. В целом, основой для преобразования возможностей отечественной ІТ–отрасли в конкурентоспособный сегмент мирового рынка, а также реализации ІТ–потенциала Украины является стабилизация

економічної і політичної ситуації в країні і методологічно обґрунтоване інституційно-регулювання ринку ІТ-услуг. Економіка України, незважаючи на всі її проблеми, дає, по-при всьому, одні з найкращих в світі умов для запуску ІТ-проектів. Себестоїмість, і відповідно поріг входу, і ризики неможливо низькі, а ринок спеціалістів – достатньо широкий. Різниця в рівні зарплат між ІТ і іншими секторами втягує в ІТ-середу все більше молодих людей і фактично фокусує розвиток країни на одній з найперспективніших світових галузей. Уже зараз українці все частіше запускають проекти, націлені на зовнішні ринки, а команди і люди накопичують досвід таких реалізацій. Є всі шанси, що в найближчі роки ми побачимо значущий ріст українських ІТ-продуктів, а це, безсумнівно, приведе до значущого зростання венчурних інвестицій в проекти і економіку країни.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інтелектуальні технології, економіка «знаний», ІТ-галузь, ІТ-проект.

DIDUSHKO D.N.

Innovation–investment process in Ukraine: barriers and tools to overcome them

The subject of the research is the innovative process and peculiarities of introduction of the newest technologies into the Ukrainian economy.

The purpose of the article is to analyze the peculiarities of innovation and investment processes in the economy of Ukraine, assess the real state and prospects of their development in Ukraine, and develop proposals for directions and the solution of the strategic tasks of the formation of the knowledge economy.

Methodology of the work – general provisions of economic theory, the concept of innovation economy, as well as the identification of the specifics of the introduction of means of production of modern goods and services in enterprises of modern Ukraine.

The results of the work – an analysis of the history of the emergence of innovation as a category and traced its development over time. Attention is focused on the contextual consideration of innovation in history in terms of their creative nature. From the standpoint of the genealogical approach, several thematic concepts of innovation as a category are highlighted. It is determined that in the conditions of globalization and hard competition, enterprises should pay particular attention to investment and innovation development. Imperfection of the market and legislative framework in Ukraine show that there are significant management problems that are the main factors inhibiting the investment and innovation development of domestic enterprises. The transition to an innovative model of economic development is impossible without attracting investment. Investment and innovation processes should not be considered separately, but in the complex, which leads to the need to build an innovation–investment model that combines investment and innovation principles, methods and mechanisms of implementation, criteria for making innovative investment decisions. The conditions of realization of such an innovation–investment model are covered. It is noted that introduction of innovative–investment model of development of enterprises will allow to solve systemically problems that arise when changing methods and approaches to investment support of innovative processes, rationalization of mechanisms of management of attraction of investments, etc.

Conclusions – IT industry is one of the most perspective, dynamic and innovative branches of the modern economy of Ukraine. The main problem of the industry – the imbalance of the market: on the one hand, there is a growing shortage of professionals, on the other – the surplus of specialists with insufficient level of qualification. On the whole, Ukraine is stabilizing the economic and political situation in the country and methodologically grounded institutional regulation of the IT services market as the basis for transforming the possibilities of the domestic IT industry into a competitive segment of the world market, as well as realization of IT potential. Ukraine's economy, despite all its problems, seems to be one of the best conditions in the world for the launch of IT projects. Cost, and accordingly the entrance threshold, and the risks are incredibly low, and the market of specialists is quite wide. The difference in salary levels between IT and other sectors is attracting more and more young people into

the IT environment and actually focuses on country development in one of the most promising areas in the world. Already, Ukrainians are increasingly launching projects aimed at foreign markets, and teams and people accumulate experience of such implementations. There are all the chances that in the coming years we will see a significant increase in Ukrainian IT products, which is likely to result in a significant increase in venture capital investments in the country's economy and the projects.

Key words: *investments, innovations, intellectual technologies, knowledge economy, IT industry, IT project.*

Постановка проблеми. Поняття «інвестиції» від початкових етапів розвитку ринкових відносин стало одним із фундаментальних, проте його сутність і досі остаточно не з'ясована. Виникнення ідеї та принципів стосовно розуміння поняття інвестиційних процесів бере початок ще в середині XVI ст., але теорія інвестицій більш чітко сформувалась лише у другій половині XX ст. Проблема підвищення ефективності економічного розвитку за рахунок інвестицій набула великого значення у працях В. Парето, котрий обґрунтував, що умови максимальної ефективності рівнозначні умовам рівноваги ринкової економіки. Подальші дослідження теорії інвестицій пов'язані із всесвітньо відомими представниками австрійської школи Ф. Візером та К. Менгером, які розробляючи теорію інвестиційних та виробничих благ, розглядають витрати як своєрідну корисність та вводять у науковий дискурс термін «маржинальна корисність інвестиційних товарів». Представниками австрійської школи були визначені фактори, що впливають на попит та пропозицію інвестиційних ресурсів і товарів, а також порушувались проблеми ціноутворення на інвестиційному ринку. А. Маршал до інвестицій відносив усі витрати на капітал, здатні у майбутньому приносити дохід їхньому власнику (витрати на торгово–промисловий і грошовий капітал). Прихильниками неокласичної теорії вивчалися переважно мікроекономічні аспекти інвестиційної теорії, основна увага приділялась ефективному поєднанню трьох факторів виробництва – капіталу, праці та природних ресурсів в умовах вільної конкуренції. Найбільш ґрунтовно, на нашу думку, сутність інвестицій в економічній теорії розкрита Дж. М. Кейнсом, який розглядав інвестиції як «частину доходу за даний період, яка не була використана для споживання, поточний приріст цінностей капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду» [5]. Мультиплікатор, запропонований Дж. Кейнсом, показує взаємозалежність зайнятості, доходу та заощаджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналізуючи вітчизняну економічну літературу, слід зазначити, що для оцінки процесів соціалістичного відтворення термін «інвестиції» до 80-х років майже не вживався. Його провідною сферою використання були перекладені праці зарубіжних авторів. Основою інвестиційної діяльності виступало поняття капітальних вкладень, які ототожнювалися з інвестиціями. Розмежування категорій інвестиції та капітальних вкладень наведено у працях І.А. Бланка, який зазначає, що капітальні вкладення є більш вузьким поняттям та є лише однією з форм інвестицій [1]. Проблеми пошуку шляхів активізації інвестиційних процесів в ринкових умовах є предметом посилення уваги багатьох сучасних економістів та вчених на пострадянському просторі.

Початок ринкових перетворень в Україні сприяв переосмисленню підходів до тлумачення інвестиційних процесів, та у 1991 р. термін інвестицій знайшов своє відображення на законодавчому рівні. У Законі України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. інвестиції розглядаються як «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається певний соціальний ефект» [4].

Метою написання **статті** є аналіз особливостей інноваційно–інвестиційних процесів в економіці України, оцінка реального стану і перспектив їх розвитку в Україні та розробка пропозицій щодо напрямів та розв'язання стратегічних завдань формування економіки «знань».

Виклад основного матеріалу. На світовому рівні інновації розглядаються як рушійна сила економічного розвитку та зростання. Для розуміння важливості інновацій у розвитку суспільства, доречно, перш за все дослідити історію виникнення інновації як категорії та простежити її розвиток з плином часу. Цікавим є принцип генеалогічного підходу, основи якого були закладені Ф. Ніц–

ше і потім активно розвивалися М. Фуко. Спочатку під інноваціями розумілися, швидше, будь-які об'ємні зміни, але в ХХ столітті домінуючим в розумінні суті даної дефініції став, в першу чергу, їхній творчий характер. Тому вважаємо за доцільне зосередити увагу на контекстуальному розгляді інновацій в історії з точки зору їх творчої природи. З позиції генеалогічного підходу можна виділити кілька тематичних розумінь інновацій як категорії. Перший підхід пропонує відштовхуватися від етимології самого слова: інновацію можна розуміти як щось нове (що з'явилося в результаті діяльності людини). Якщо під інновацією розуміти щось нове (яке-небудь нововведення), то очевидно, що в цьому сенсі дана категорія має дуже довгу історію, адже різні нововведення супроводжували розвиток людства протягом усього його існування, і мова йде не тільки про матеріальні або технологічні інновації. Це найширше розуміння категорії. Потім завдяки впливу двох факторів – розвитку капіталістичної економіки і детальному вивченню різними дослідниками феномена технологій в зв'язку з економічним зростанням – розуміння інновацій звелось до того, що вони стали сприйматися, насамперед, як технологічні нововведення, причому нововведення, комерційно ефективні.

Другий підхід до розуміння інновації як категорії робить акцент на творчому характері інновації: інновація – результат творчої діяльності людини. Розуміння інновації як творчого процесу дозволяє, на наш погляд, простежити розвиток і трансформацію такого ланцюга: імітація – винахід – інновація. У західній і вітчизняній літературі, як відомо, досить багато досліджень присвячено феномену «імітації» (особливо в теорії літератури та теорії образотворчих мистецтв). Це ж справедливо і для категорії «винахід» (вивченням чого займалися предметно історики, соціологи, теоретики менеджменту, економісти та ін.). Однак, серйозних досліджень, в рамках яких ці дві категорії були б проаналізовані з точки зору їхнього зв'язку з категорією інновації, на даний момент небагато. У західній літературі поняття імітація та винаходу утвердилися давно, проте з методологічної точки зору протягом всієї своєї історії вони фактично протиставлялися один одному. На наш погляд і погляд деяких фахівців, саме з цієї дихотомії в ХХ столітті і народилося поняття інновації, що об'єднало в собі ознаки «імітації» і «винаходу». Як тільки інновації стали трактувати як твор-

чий процес, то імітація і винахід стали розглядатися як етапи одного і того ж процесу, що веде до виникнення інновацій.

В умовах глобалізації та жорсткої конкурентної боротьби підприємства повинні приділяти особливу увагу інвестиційно–інноваційному розвитку, адже він впливає на рівень ефективності функціонування суб'єкта господарювання. Недосконалість ринку та законодавчої бази в Україні свідчать про наявність значних проблем управління, що виступають головними факторами гальмування інвестиційно–інноваційного розвитку вітчизняних підприємств [7].

Перехід до інноваційної моделі розвитку економіки неможливий без залучення інвестицій. Відповідно до законодавства інвестиції спрямовані на відтворення основних фондів і приріст матеріально–виробничих запасів, здійснюються у формі капіталовкладень. Інвестування – цілісний процес капіталовкладень, протягом якого відбувається послідовна зміна різних форм вартості та реалізується динамічний зв'язок між взаємозалежними елементами інвестиційної діяльності: ресурси – витрати – дохід. Інновації – це впровадження нових форм організації праці та управління, а також використання результатів інтелектуальної праці, технологічних розробок, спрямованих на вдосконалення соціально–економічної діяльності.

Інвестиційні та інноваційні процеси слід розглядати не окремо, а в комплексі, що призводить до необхідності побудови інноваційно–інвестиційної моделі, яка поєднує інвестиційні та інноваційні принципи, методи та механізми реалізації, критерії прийняття інноваційно–інвестиційних рішень [2].

Успішна реалізація такої інноваційно–інвестиційної моделі можлива за умови забезпечення наступних вимог:

- узгодження потреби в інноваціях та потенціальних обсягах залучення інвестицій;
- оптимальне поєднання очікуваного досягнення прибутковості від вкладання інвестицій в інновації та потенційних ризиків і невизначеності в майбутньому періоді;
- окреслення часових рамок для впровадження нововведень, що сприяють залученню інвесторів, які усвідомлюють цінність інновацій.

Запровадження інноваційно–інвестиційної моделі розвитку підприємств дасть можливість системно вирішувати проблеми, що виникають при зміні методів і підходів до інвестиційного за-

ІННОВАЦІЙНО–ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

безпечення інноваційних процесів, раціоналізації механізмів управління залучення інвестицій тощо. Інвестиційно–інноваційний розвиток пов'язаний з інноваційним потенціалом, що вказує на можливість і здатність підприємства до впровадження інновацій. На сьогодні немає чіткого пояснення інноваційному потенціалу.

Т. Гринько розглядає інноваційний потенціал, як сукупність природних і трудових ресурсів, організаційних та інформаційних компонентів, матеріальних умов, що функціонують як єдине ціле в умовах впливу факторів зовнішнього середовища з метою вирішення завдань інноваційної діяльності [3, с. 56]. Складові інноваційного потенціалу:

- інтелектуальні ресурси (патенти, ліцензії, технологічна документація тощо);
- матеріальні ресурси (технологічне та лабораторне устаткування);
- фінансові ресурси (власний, позичковий, венчурний капітал тощо);
- трудові ресурси (кваліфіковані кадри).
- інфраструктурні ресурси (техніко–технологічні підрозділи, патентно–правові відділи тощо).

Конкурентоспроможний інноваційний потенціал полягає у взаємодії таких економічних відносин, за якими реалізується активне інноваційне функціонування підприємств. Отже, повинно існувати середовище, що забезпечує підтримку учасників ринку, а це стає можливим завдяки участі держави у інвестиційно–інноваційних відносинах [10, с. 315].

Інвестиційно–інноваційний розвиток підприємств України повинен базуватися на:

- активній участі держави у підтримці сталості інвестиційно–інноваційного розвитку підприємств;
- визначенні пріоритетних галузей для зовнішнього і внутрішнього інвестування;
- обранні ефективної довготривалої стратегії економічного зростання підприємства;
- ефективному моніторингу ринку, вивченню конкурентного середовища;
- ресурсозабезпеченості підприємства.

Проблеми інвестиційно–інноваційного розвитку підприємств в умовах гальмування економічного зростання набувають актуальності та потребують негайного вирішення. Саме завдяки інвестуванню в інноваційну діяльність підприємств можна досягти високих економічних показників, зокрема зростання прибутку та збільшення обсягу виробництва продукції. Зва-

жаючи на те, що інструментом розвитку інформаційного суспільства або інформаційного етапу цивілізації є інформаційні технології, кожна країна світу намагається наростити власну інформаційно–технологічну базу.

Україна активно бере участь у світових інформаційно–технологічних процесах, однак на нашу думку, не в повній мірі використовує свій науково–технічний потенціал. Незважаючи на те, що вітчизняні ІТ компанії широко відомі у всьому світі, український ІТ ринок все ще знаходиться позаду багатьох країн світу. Саме тому українським ІТ компаніям варто звернути увагу на бізнес–моделі та маркетингову діяльність з метою успішного позиціонування та конкурування на глобальному ринку новітніх технологій.

За даними Проекту Постанови про Рекомендації парламентських слухань на тему «Реформи галузі інформаційно–комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України», ІТ галузь України включає в себе сфери інформації та телекомунікацій, яку станом на кінець 2015 р. формують понад 114,3 тис. суб'єктів господарської діяльності різних форм власності, з яких 13,3 тис. – підприємств та 101 тис. – фізичних осіб–підприємців, а кількість зайнятих на цих суб'єктах господарювання – 306,3 тис. осіб, що становить близько 3,5% від загальної чисельності зайнятих в Україні. ВВП (за виробничим методом), вироблений суб'єктами господарювання у сфері ІТ за 2015 рік, становив 3 % (47,421 млн. грн.) від загальноукраїнського ВВП, а, у 2016 році – 3,3 %.

Агентство Top Lead за сприяння компанії IDC і BusinessViews опублікували інфографічний атлас ІТ індустрії України. ІТ індустрію України помилково вважають заміною сільського господарства та застарілої металургії, адже насправді вона займає третє місце. Окрім того, важливе уточнення: в Україні добре розвинений лише один сегмент ІТ галузі – аутсорсинг. Два інших – створення готового програмного забезпечення і «заліза», тобто певного обладнання, наприклад, чипів, пристроїв, тощо, розвинені досить погано. Асоціація «Інформаційні технології України» наводить декілька фактів успіху ІТ галузі України: 13 українських ІТ компаній входять до ТОП–100 розробників світу; більше 100 компаній з рейтингу Fortune 500 обирають послуги вітчизняних ІТ компаній; Україна найбільший постачальник інформаційно–технологічних послуг до Великої Британії.

Та все ж проблем в галузі чимало. Розвинені зараз країни в минулому були схожі на сучасну Україну, в якій сьогодні є проблеми з технологіями. Та у країн, які змогли забезпечити добробут своїм громадянам, є спільна риса: вони досягли успіху в розвитку новітніх технологій. Технології мають безпосередній вплив на економіку. Уряд створив відповідні умови, інноватори за рахунок вкладених коштів бізнесу отримали можливість для застосування своїх розробок, які в результаті бізнес використовував для підвищення ефективності. Оскільки основою економіки України є сировинна, а не технологічна індустрія, це викликає відставання в темпах загальноекономічного розвитку від розвинених країн. В глобальному масштабі успіх української ІТ індустрії малопомітний, хоча темпи зростання приємно дивують навіть на тлі світових лідерів. Обсяг ринку ІТ – це важливий економічний показник, який показує, наскільки в країні розвинені інформаційні технології в порівнянні з іншими країнами. Обсяг ринку аутсорсингу України становить 1,1 млрд. дол., але на глобальному ІТ ринку наша країна дрібний гравець. Наприклад, ринок Великобританії становить 7,1 млрд. дол. США [10]. За даними Інфографічного атласу «ІТ-індустрія в Україні», внутрішній ринок ІТ в 2016 році виріс набагато більше, ніж в інших країнах. Загальне зростання ІТ ринку склало 22 %. У той час, коли ринки розвинених країн ростуть не більше ніж на 5 % в рік. Низький рівень споживання ІТ в Україні є одночасно і наслідком, і причиною низького рівня економічного добробуту. Інвестиції в ІТ грають важливу роль в українській економіці. ІТ індустрія створює майже 4% ВВП країни. Але держава спеціально ніяк не підтримувала галузь та навіть не створювала умов для її зростання [9].

Внесок ІТ галузі в економіку України у 2016 році:

- Доходи бюджету – 10,3 млрд. грн (33 % – доходи від Єдиного податку ІТ спеціалістів, податку на доходи найманих працівників та прибутки ІТ компаній; 36 % – доходи від ПДВ із закупок ІТ підприємств, податків на доходи зайнятих у суміжних галузях; 31 % – доходи від податків на витрати ІТ спеціалістів в Україні. – Банки отримали 1,7 млрд. грн. доходів, а також ІТ спеціалістами було розміщено депозитів на суму 5,8 млрд. грн. Обов'язковий продаж валютної виручки склав 2 млрд. дол. США.

- Створено 420 тис. робочих місць в ІТ та суміжних галузях. Але внесок в економіку України, насправді, набагато більший. Адже майже 100 тис.

українських інженерів – формують середній клас, який живе і користується послугами, купує товари в Україні. Окрім того, 1 ІТ фахівець створює 3,6 додаткових робочих місця в суміжних галузях [11].

ІТ-ринок України розвивається швидше ніж інші галузі. За останні п'ять років він збільшився в 2,5 рази і зайняв третє місце з експорту товарів і послуг. В Україні працює понад 90 тис ІТ-фахівців. У 2016 році вони заробили 2,5 млрд. дол. тільки в сфері розробки програмного забезпечення (ПЗ). Компанія з розробки та виробництва ПЗ «GlobalLogic Україна» прогнозує, що за наступні три роки ринок ІТ збільшить частку в ВВП України вдвічі. Експортно-орієнтована ІТ-галузь може зрости в два рази за всіма показниками і збільшити до 27,2 мільярда гривень доходів до держбюджету в 2020 році [9].

Сьогодні ІТ-ринок України становить всього 0,28% обсягу світового ринку ІТ-послуг. При цьому сумарний світовий ІТ-ринок (включаючи виробництво) становить 4 трлн. дол., з яких ринок послуг займає 900 млрд. дол. Однак, незважаючи на всі складності 2016 роки (ризик зміни податкового законодавства, перевірки правоохоронних органів, військові дії на сході України), він став роком стабілізації галузі. В 2016 році ІТ-сфера випередила експорт машинобудівної галузі. Відповідно до оцінок експертів, обсяг ІТ-експорту за 2016 рік склав близько 3,2 млрд. дол.

За умови, що держава збереже збалансовану політику в сфері ІТ-індустрії, а ситуація на Сході країни стабілізується, є можливість зростання ринку в 2019 році на 20–30%. Зростання українського сегменту відбувається не за рахунок захоплення ринкової частки інших країн, а за рахунок розвитку всього світового ринку, що росте з тією ж швидкістю [8].

За даними дослідження Exploring Ukraine IT Outsourcing Industry, Україна посідає четверте місце в світі за кількістю сертифікованих ІТ-спеціалістів після США, Росії та Індії. Саме фахівці ІТ-індустрії формують інвестиційну привабливість України, успішно працюють з провідними міжнародними компаніями, сприяють залученню інвестицій і зміцненню економіки. Кількість ІТ-фахівців в Україні є найбільш швидко зростаючою в Європі. Очікується, що до 2020 року число ІТ-фахівців в країні досягне 200 тисяч осіб [9].

Однією з проблем ІТ-галузі України є незбалансованість ринку: з одного боку, спостеріга-

ється зростаючий дефіцит професіоналів і стабільне зростання зарплат, з іншого – надлишок фахівців із недостатнім рівнем кваліфікації. Внаслідок цього посилюється конкуренція за кваліфіковані людські ресурси. В таких умовах питання кваліфікації та доступності фахівців є найбільш актуальним. У зв'язку з цим необхідно відзначити той факт, що якість і доступність освіти фахівців у сфері інформаційних технологій в Україні на сьогоднішній день залишають бажати кращого. Аналіз наукових праць, присвячених вивченню особливостей функціонування підприємств ІТ-галузі, дозволив зробити висновок, що серед основних причин невідповідності базової професійної освіти ІТ-фахівців вимогам інноваційної економіки можна відмітити такі [6]:

- недостатньо висока кваліфікація викладачів ВНЗ;
- низький рівень фінансування вузів;
- неадекватність змісту освітніх програм професійної підготовки ІТ-фахівців сучасним вимогам роботодавців і змін кон'юнктури ринку праці;
- знання в сфері інформаційних технологій видозмінюються дуже швидко, а система навчання у ВНЗ не встигає за темпами їх оновлення.

Все це призводить до того, що система освіти в сфері інформаційних технологій відчутно відстає від потреб ринкової економіки країни, і галузь, яка динамічно розвивається, часто отримує фахівців, що не цілком відповідають її вимогам.

Швидко зростання української ІТ-галузі може забезпечити поступове і прогнозоване оподаткування. Провідні країни світу використовують різні системи оподаткування ринку ІТ-послуг для створення конкурентних переваг. В Україні діє спрощена система оподаткування для ІТ-спеціалістів в формі приватних підприємств. Серед інших стимулюючих факторів – реформа системи освіти, дотримання прав інтелектуальної власності, розвиток внутрішнього ринку, захист від нецивілізованого втручання державних органів, просування української ІТ-індустрії за кордоном [8].

В 2016 році в Україні для ринку аутсорсингу інформаційних технологій (далі – ІТ-аутсорсинг) склалася унікальна ситуація. Поряд з тим, що значена сфера є найбільш розвинутою, порівняно із іншими сегментами, а Україна – є одним із найбільших світових розробників програмного забезпечення, існують і проблеми, які негативно впливають на розвиток галузі: стрімке падін-

ня курсу гривні, частковий занепад внутрішнього ринку, збільшення кількості працюючих на експорт спеціалістів, суттєвий розрив в заробітних платах ІТ-фахівців, які працюють на український і зарубіжний ринки. Україна має найбільший людський ресурс у сфері інформаційних технологій в Європі, і кожного року експортує програмне забезпечення вартістю мільярди доларів.

У 2015 році Україна заробила близько 2,5 млрд. дол. від експорту програмного забезпечення та ІТ-послуг в країні. В 2016 році приріст галузі склав 15–20%, а обсяг ринку виріс з 2,5 млрд. до 3 млрд. дол. Глобальний рейтинг країн по аутсорс-привабливості Global Services Location Index (GSLI) поставив Україну на 24-е місце у 2016 році. Два роки тому, країна займала лише 41-у позицію. Ріст індустрії в 2016 році склав приблизно 9%, що вище ніж в 2015 році, але істотно нижче, ніж в 2013–2014 роках [13].

Статистичні дані, опубліковані на сайті Український технічний журналу «DOU» показують, що деякі з ІТ-компаній та ті, які мають великі науково-дослідні офіси в Україні, розширюються настільки швидко, що в них вже працюють від двох до чотирьох тисяч програмістів, а за останні півроку загальне число співробітників в цих компаніях збільшилася на 2,5 відсотка. У 25 найбільших технологічних компаній в Україні спільно працюють понад тридцять тисяч програмістів. [15]

За різними оцінками, в Україні налічується до чотирьох тисяч ІТ-компаній. 85% – малі та середні компанії, з чисельністю персоналу менше 80 осіб. Основна частина компаній розташована в великих містах України – Києві (44,9%), Харкові (18,7%), Львові (9,3%), Дніпропетровську (8,2%) та Одесі (5,5%). [14]

Найбільшими аутсорсинговими ІТ-компаніями в Україні у 2016 році стали SoftServe, Luxoft, GlobalLogic, EPAM і Ciklum. Сполучені Штати Америки є основним імпортером українського програмного забезпечення та ІТ-послуг, частка експорту ІТ до США становить близько 80%. Наразі, оцінки показують, що частка ІТ-індустрії складає близько 3,3% від валового внутрішнього продукту України – і може вирости до 15% до 2020 року.

Більше 80% всіх аутсорсингових ІТ-компаній України працюють на зовнішні ринки. Більшість клієнтів компаній, виходять на українських розробників з Європи 67,7% і Північної Америки та Австралії – 56,7%.

На початку 2017 року, галузі ІТ–аутсорсингу в Україні характерні наступні ознаки:

- порівняно висока якість ІТ–знань спеціалістів, при тому, що система освіти потребує реформування, щоб встигати за темпами розвитку ринку;
- наповнення ринку фахівцями, за рахунок скооречення бізнесу через економічну кризу;
- наявність тенденції, пов'язаної з підвищення рівня складності ІТ–проектів, що тягне за собою безперервне активне підвищення кваліфікації фахівців;
- вміння українських фахівців реалізовувати складні проекти по нечітким вимогам;
- активна позиція спеціалістів галузі – проведення форумів, зустрічей, що є майданчиками для обміну досвідом, отримання ексклюзивної практичної інформації;
- зрушення у співпраці із державою.

Останній пункт є чи не одним з найважливіших. Активна фаза залучення держави до розвитку галузі ІТ розпочалася саме у 2016 році: прийняття закону про спрощення експорту послуг для розвитку ІТ–індустрії, а також – збільшення державного замовлення на випускників технічних спеціальностей у 2016 році.

Висновки

ІТ–галузь є однією з найбільш перспективних, динамічних і інноваційних галузей сучасної економіки України. Основна проблема галузі – незбалансованість ринку: з одного боку, спостерігається зростаючий дефіцит професіоналів, з іншого – надлишок фахівців з недостатнім рівнем кваліфікації. В цілому, основою для перетворення можливостей вітчизняної ІТ–галузі в конкурентоспроможний сегмент світового ринку, а також реалізації ІТ–потенціалу України є стабілізація економічної і політичної ситуації в країні та методологічно обґрунтоване інституційне регулювання ринку ІТ – послуг.

Економіка України, попри всі її проблеми, дає, мабуть, одні з кращих в світі умов для запуску ІТ–проектів. Собівартість, і відповідно поріг входу, та ризики неймовірно низькі, а ринок фахівців – досить широкий. Різниця в рівні зарплат між ІТ та іншими секторами втягує в ІТ–середовище все більше молодих людей і фактично фокусує розвиток країни на одній з найперспективніших світових галузей. Вже зараз українці все частіше запускають проекти, націлені на зовнішні ринки, а команди і люди накопичують досвід таких реалі-

зацій. Є всі шанси, що в найближчі роки ми побачимо значне зростання українських ІТ–продуктів, за чим напевно піде і значне зростання венчурних інвестицій в проекти і економіку країни.

На нашу думку, для подальшого розвитку галузі найголовнішими є більш щільне співробітництво з державою на всіх рівнях, що виражатиметься у прийнятті наступних кроків:

- розробка стратегії розвитку ІТ–галузі;
- надання спеціальних умов оподаткування компаніям, що надають послуги ІТ–аутсорсингу;
- вдосконалення системи освіти;
- дотримання прав інтелектуальної власності;
- розвиток внутрішнього ринку;
- захист від нецивілізованого втручання державних органів;
- запровадження можливості для з ІТ–фахівців працювати за контрактом;
- просування української ІТ–індустрії за кордоном;
- створення конкурентних умов у порівнянні з іншими розвиненими країнами (Західна Європа, США, Канада);
- поступове покращення міжнародного іміджу України.

Список використаних джерел

1. Бланк І.А. Управление инвестициями предприятия / И.А. Бланк. – К.: Ника–Центр, 2003. – 408 с.
2. Гончарова М.Л. Інноваційно–інвестиційна модель розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу. // Вісник Сумського національного аграрного університету: науково–методичний журнал. Випуск 8/2 (32), 2008. – С. 66–72
3. Гринько Т. Щодо інноваційного потенціалу як складової частини інноваційної активності підприємств / Вид–во Інноваційний аспект, 2010. С. 56–58.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 47.
5. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс; [пер. с англ. по ред. Н.Н.Любимова]. – М.: Гелиос АРВ. – 1999. – 352 с.
6. Перспективи ІТ–галузі в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hyser.com.ua/economics/perspektivy-it-otrasli-v-ukraine-121253>
7. Прахалад К.К. Рамасвами, Венкат. Майбутнє конкуренції. Творення унікальної цінності спільно з клієнтами / Пер. з англ. – К.: Вид–во Олексія Капусти (підрозділ «Агенції «Стандарт»), 2005. – 258с.
8. ІТ–галузь в Україні: про що багато говорять, але мало знають [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://>

fakty.ictv.ua/ua/ukraine/20161123-it-galuz-v-ukrayini-pro-shho-bagato-govoryat-ale-malo-znayut/

9. Український ІТ-ринок: підсумки 2016 і перспективи 2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/2016-summary/>

10. Україна на світовому ІТ-ринку: 10 найцікавіших фактів – інфографіка [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/ukrajina-na-svitovomu-rinku-it-top-10-najtsikavishih-faktiv-infografika-2353974.html>.

11. Чухрай Н.І. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове і логістичне забезпечення: Монографія. – Л.: Вид-во НУ «ЛП», 2002. – 315 с

12. Як у дійсності розвивається вітчизняна ІТ-індустрія? [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gazeta-misto.te.ua/vitchyznyana-industriya/>.

13. The 2019 A.T. Kearney Global Services Location Index. Digital Resonance: The New Factor Impacting Location Attractiveness [Електронний ресурс] / The 2019 A.T. Kearney Global Services Location Index. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.atkearney.com/strategic-it/global-services-location-index/full-report>

14. «Trends in IT outsourcing in Ukraine», [Online], available at: <http://startupline.com.ua/events/trends-in-it-outsourcing-in-ukraine>

15. «Ukraine's booming IT sector makes it an outsourcing nation», 2016, [Online], available at: <https://www.kyivpost.com/article/content/technology/ukraines-booming-it-sector-makes-it-an-outsourcing-nation-407913.html>

References

1. Blank Y.A. Upravlyenye ynvestytsiyamy predpriyatiya / Y.A. Blank. – K.: Nyka-Tsentr, 2003. – 408 s.

2. Honcharova M.L. Innovatsiino-investytsiina model rozvytku pidpriemstv tsukroburiakovoho pidkompleksu. // Visnyk Sumskoho natsionalnogo ahrarynogo universytetu: naukovo-metodychny zhurnal. Vypusk 8/2 (32), 2008. – S. 66–72

3. Hrynko T. Shchodo innovatsiynoho potentsialu yak skladovoi chastyny innovatsiynoi aktyvnosti pidpriemstv / Vyd-vo Innovatsiinyi aspekt, 2010. S. 56–58.

4. Zakon Ukrainy «Pro investytsiinu diialnist v Ukraini» // Vidomosti Verkhovnoi Rady. – 1991. – № 47.

5. Keins Dzh. Obshchaia teoriya zaniatosty, protsenta y deneh / Dzh. Keins; [per. s anhl. pod red. N.N.Liubymova]. – M.: Helyos ARV. – 1999. – 352 s.

6. Perspektyvy IT-haluzi v Ukraini [Elektronnyi resurs] – Rezhy m dostupu: <http://hyser.com.ua/economics/perspektivy-it-otrasli-v-ukraine-121253>

7. Prakhala d K.K. Ramasvami, Venkat. Maibutnie konkurentsii. Tvorennya unikalnoi tsinnosti spilno z kliientamy / Per. z anhl. – K.: Vyd-vo Oleksiia Kapusty (pidrozdil «Ahentsii «Standart»), 2005. – 258s.

8. IT-haluz v Ukraini: pro shcho bahato hovoriat, ale malo znaiut [Elektronnyi resurs] – Rezhy m dostupu: <http://fakty.ictv.ua/ua/ukraine/20161123-it-galuz-v-ukrayini-pro-shho-bagato-govoryat-ale-malo-znayut/>

9. Ukrainskyi IT-rynok: pidsumky 2016 i perspektyvy 2017 [Elektronnyi resurs] – Rezhy m dostupu: <https://dou.ua/lenta/articles/2016-summary/>

10. Ukraina na svitovomu IT-rynku: 10 naitcikavishykh faktiv – infografika [Elektronnyi resurs]. – 2017. – Rezhy m dostupu do resursu: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/ukrajina-na-svitovomu-rinku-it-top-10-najtsikavishih-faktiv-infografika-2353974.html>.

11. Chukhray N.I. Formuvannya innovatsiynoho potentsialu pidpriemstva: marketynhove i lohisty chne zabezpechennia: Monohrafiia. – L.: Vyd-vo NU «LP», 2002. – 315 s

12. Yak u diisnosti rozvyvaietsia vitchyzniiana IT-industriia? [Elektronnyi resurs]. – 2018. – Rezhy m dostupu do resursu: <https://www.gazeta-misto.te.ua/vitchyznyana-industriya/>.

13. The 2019 A.T. Kearney Global Services Location Index. Digital Resonance: The New Factor Impacting Location Attractiveness [Elektronnyi resurs] / The 2019 A.T. Kearney Global Services Location Index. – 2016. – Rezhy m dostupu do resursu: <https://www.atkearney.com/strategic-it/global-services-location-index/full-report>

14. «Trends in IT outsourcing in Ukraine», [Online], available at: <http://startupline.com.ua/events/trends-in-it-outsourcing-in-ukraine>

15. «Ukraine's booming IT sector makes it an outsourcing nation», 2016, [Online], available at: <https://www.kyivpost.com/article/content/technology/ukraines-booming-it-sector-makes-it-an-outsourcing-nation-407913.html>

Дані про автора

Дідушко Дмитро Миколайович,

аспірант відділу модернізації механізмів управління економікою, Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки
e-mail: didushko1000@gmail.com

Данные об авторе**Дидушко Дмитрий Николаевич,**

аспирант отдела модернизации механизмов управления экономики, Государственный научно-исследовательский институт информатизации и моделирования экономики
e-mail: didushko1000@gmail.com

Data about the author**Dmytro Didushko,**

post-graduate student of department of modernization of economic management mechanisms, State Research Institute of Informatization and Economic Modeling
e-mail: didushko1000@gmail.com

УДК 005.52:330.133.1]:330.341.1][477]

DOI: 10.5281/zenodo.3378340

ТКАЧЕНКО П.В.

Аналіз залежності витрат на інноваційну діяльність підприємств в Україні

Предмет дослідження – сукупність факторів впливу на інноваційну діяльність підприємств в Україні.

Метою написання статті є дослідження впливу факторів на витрати інноваційної діяльності та побудувати на основі виділених факторів математичну модель.

Методологія проведення роботи – економічного аналізу (при визначенні факторів впливу на показник витрат інноваційної діяльності підприємств), математичного моделювання (при побудові варіантів математичних моделей впливу обраних факторів на витрати інноваційної діяльності підприємств), порівняльного аналізу (при відборі найбільш адекватної та статистично значущої моделі).

Результати роботи. Зрештою, статистично значущою виявилась двох факторна модель залежності витрат на інноваційну діяльність з факторами кількості науковців, задіяних у науково-дослідних розробках та кількості науково-дослідних організацій, які займаються науково-дослідними розробками. За підсумками проведеного дослідження, виявлено обернену залежність між витратами інноваційної діяльності та кількістю науковців та науково-дослідних організацій, які займаються науково-дослідними розробками, тобто зростання кількості науковців та науково-дослідних організацій, які задіяні у науково-дослідних розробках призводить до зменшення обсягів витрат на інноваційну діяльність підприємств.

Висновки. О тримана в роботі залежність обернена залежність між витратами інноваційної діяльності та кількістю науковців та науково-дослідних організацій, які займаються науково-дослідними розробками обумовлена тим, що підприємствам потрібно буде менше коштів витратити на самостійні розробки.

Ключові слова: інноваційна діяльність, витрати на інноваційну діяльність, кореляційний аналіз, економетрична модель.

ТКАЧЕНКО П.В.

Анализ зависимости затрат на инновационную деятельность предприятий в Украине

Предмет исследования – совокупность факторов влияния на инновационную деятельность предприятий в Украине.

Целью написания статьи является исследование влияния факторов на расходы инновационной деятельности и построение на основании выделенных факторов математической модели.

Методология проведения работы – экономического анализа (при определении факторов влияния на показатель расходов инновационной деятельности предприятий), математического моделирования (при построении вариантов математических моделей влияния избранных факторов на расходы инновационной деятельности предприятий), сравнительного анализа (при отборе наиболее адекватной и статистически значимой модели).

Результаты работы. В итоге, статистически значимой оказалась двух факторная мо-